

Jaarverslag 2022

Bijzondere Collecties

Universiteit Antwerpen, Bibliotheek & Archief
&

Bibliotheek van het Ruusbroecgenootschap

Universiteit Antwerpen, Faculteit Letteren & Wijsbegeerte

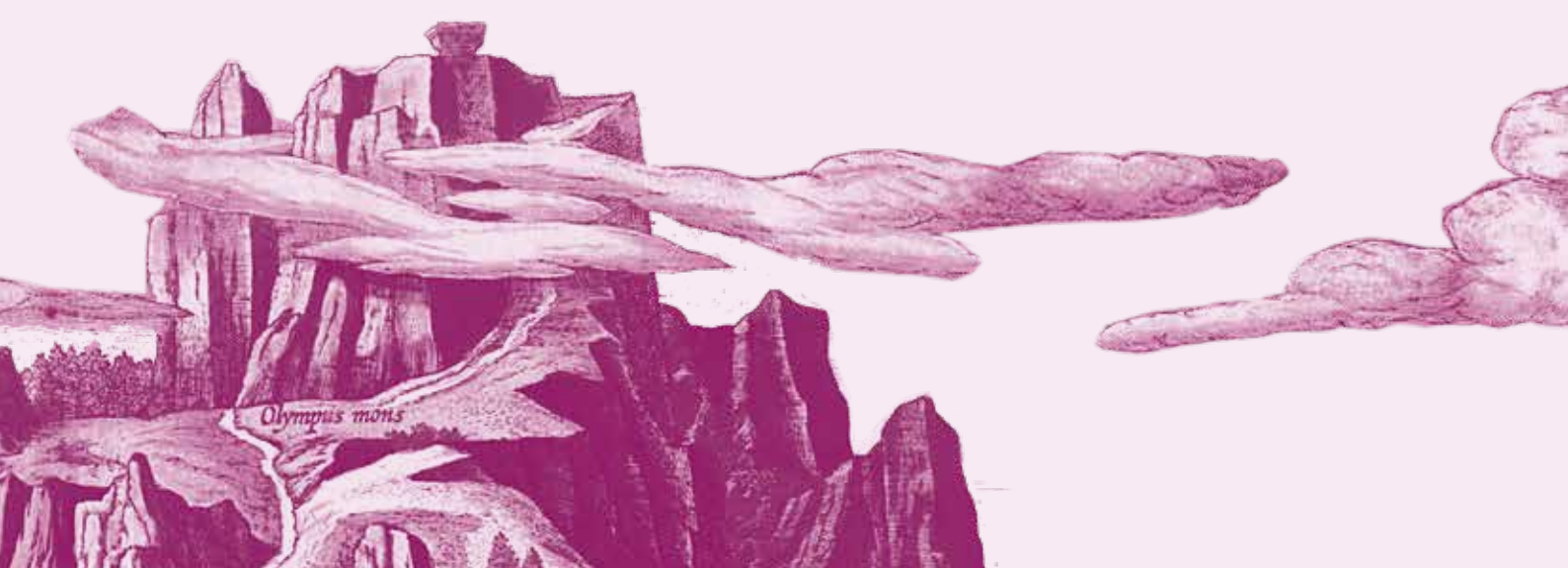

**Universiteit
Antwerpen**

INHOUD

Woord vooraf	4
Missie & organisatie	8
Missie van de afdeling Bijzondere Collecties	8
Organisatie van de afdeling Bijzondere Collecties	8
Missie van de Bibliotheek van het Ruusbroecgenootschap	9
Organisatie van de Bibliotheek van het Ruusbroecgenootschap	9
Visie & samenwerking	11
Blik op de toekomst	11
Gezamenlijke projecten van BC & RG	13
Werking	18
Personeel	18
Overlegstructuren	20
Budget	21
Expertisedeling	22
Lidmaatschappen	24

Basisfuncties	28
Herkennen & verzamelen	28
Behoud & beheer	32
Onderzoek	40
Publiekswerking	44
Participatie	48
Omgaan met calamiteiten	52
Een bewogen zomer: brand op de Stadscampus	52
Kerncijfers	54
Contactgegevens & colofon	57
Bijlage - Aanwinsten 2022	58

Woord vooraf Bijzonder in 2022

Twee grote publieksprojecten stonden centraal dit jaar. Zo was er de voorbereiding voor **Boekzaal**, een digitale en fysieke tentoonstelling waarbij de Bibliotheek van het Ruusbroecgenootschap, de Bijzondere Collecties en de Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience de handen in elkaar sloegen. We werkten ook samen aan de voorbereiding van **Barokke Influencers**, een grootschalig en ambitieus stadsfestival dat door het Universitair Centrum Sint-Ignatius Antwerpen (UCSIA vzw) en de Universiteit Antwerpen werd georganiseerd. De Bijzondere Collecties en de Bibliotheek van het Ruusbroecgenootschap waren samen goed voor ruim honderd bruiklenen aan de deelnemende tentoonstellingslocaties. Beide projecten vroegen zeer veel overleg, expertisedeling en daadkracht.

Een andere belangrijke vorm van samenwerking tussen onze twee instellingen resulteerde in de oplevering van een overkoepelend erfgoedmodel

in Brocade dat meteen werd toegepast om een eerste set devotieprenten van het Ruusbroecgenootschap op een hoogwaardige manier te inventariseren. Dit nieuwe beschrijvingsmodel zal vanaf nu door verschillende collectiebeheerders worden gebruikt en kan in de toekomst extra onderzoek stimuleren. We waren ook partner in het GIVE-glasplattendigitaliseringsproject van meemoo, waarmee een kleine deelcollectie voor een breed publiek zichtbaar en toegankelijk wordt.

Bovenstaande projecten bevestigen wat we al wisten: de samenwerking tussen onze twee instellingen maakt ons sterker. We blijven continu leren van elkaar en door onze basisfuncties in grote mate samen uit te werken, krijgt onze werking meer gewicht en meer zichtbaarheid.

Dit document biedt een overzicht van de werking van de afdeling Bijzondere Collecties (BC) van de

Eén van de glasplaatjes uit de collectie van het Koninklijk Aardrijkskundig Genootschap Antwerpen (KAGA), bewaard bij Bijzondere Collecties en opgenomen in het digitaliseringsproject van meemoo.

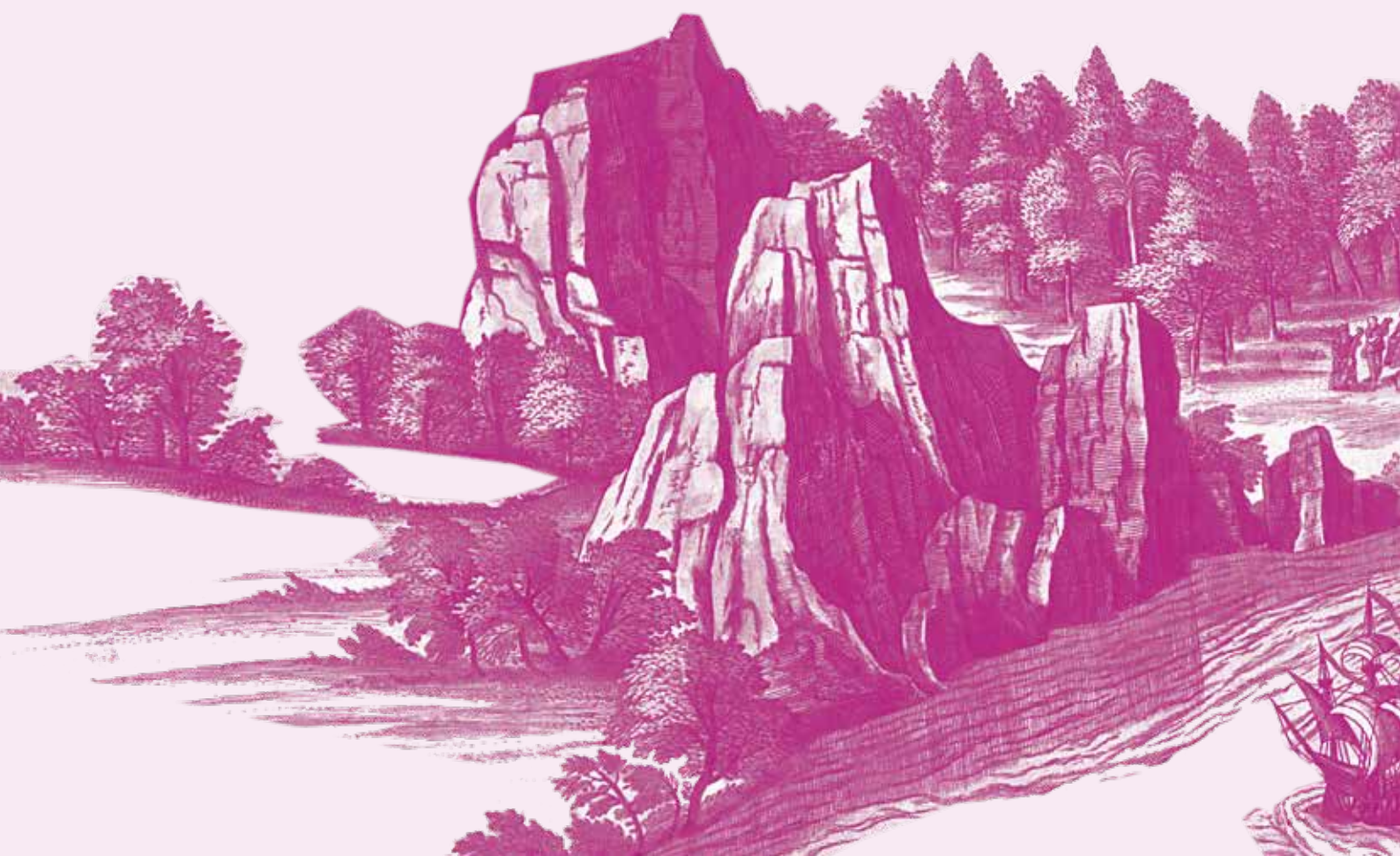
Antwerpse Universiteitsbibliotheek (UB) en van de Bibliotheek van het Ruusbroecgenootschap (RG); rekening houdend met de criteria die het Cultureelerfgoeddecreet (23 december 2021) stipuleert voor de toekenning en het behoud van het kwaliteitslabel van Erkende Erfgoedbibliotheek.

Maartje De Wilde
diensthoofd & conservator
Bijzondere Collecties

Erna Van Looveren – bibliothecaris
& leeszaalverantwoordelijke
Ruusbroecgenootschap

Missie & organisatie

Persmoment over een onbekend manuscript dat BC, samen met prof. Remco Sleiderink, kon aankopen op een veiling bij Christie's. Het nieuws haalde zowel de nationale als lokale media.

Missie & organisatie

Missie van de afdeling Bijzondere Collecties

- BC draagt samen met het Universiteitsarchief zorg voor de rijke en gevarieerde erfgoedcollecties van de Universiteit Antwerpen. Zij werken vaak samen, delen hun expertise en brengen een geïntegreerde erfgoedwerking in de praktijk.
- Als collectiebeheerders stellen BC en het Universiteitsarchief zich tot doel het 'geheugen van de Universiteit Antwerpen' te vormen. Zij verzamelen, selecteren en bewaren, registreren, beschrijven en ontsluiten de collecties. Daarnaast stimuleren zij onderzoek en bewustwording over de universitaire erfgoedcollecties. Zij doen dit volgens de heersende standaarden in het veld.
- De gehele universitaire gemeenschap vormt de belangrijkste doelgroep of stakeholder.

Organisatie van de afdeling Bijzondere Collecties

- BC maakt deel uit van Departement Bibliotheek & Archief en onderschrijft de algemene missie en de strategische doelstelling uit het Beleidsplan 2024-2028¹.
- BC draagt zorg voor drie typen erfgoed:
 - het bibliothecair erfgoed van de universiteit
 - het kunstpatrimonium
 - het academisch erfgoed

¹ Dit beleidsplan wordt in het najaar van 2023 voorgesteld binnen de UAntwerpen. Van zodra het document finaal is goedgekeurd, is het raadpleegbaar op de website van de Universiteitsbibliotheek.

Een topwerk uit de kunstcollectie, 'Torsions' van Walter Leblanc, kreeg een hoognodige opknapbeurt. Studenten van de opleiding conservatie-restauratie namen het werk onder handen, in samenwerking met Rubi, BC en de Technische Dienst. Een win-win voor alle partijen. Studenten doen praktijkervaring op en het kunstwerk is weer schoon.

Joke De Wilde, medewerker in RG, wordt ingeschakeld om 'Barokke Influencers' mee voor te bereiden.

Missie van de Bibliotheek van het Ruusbroecgenootschap

- De bibliotheek maakt deel uit van het Ruusbroecgenootschap, een universitair onderzoekscentrum voor de geschiedenis van de spiritualiteit, mystiek, devotieele literatuur en tekstedities. De eerste opdracht van de bibliotheek is dan ook het faciliteren van het academisch onderzoek en onderwijs.
- Als erkende erfgoedbibliotheek wordt er bovendien volop ingezet op de vijf basisfuncties voorgeschreven in het Cultureelerfgoeddecreet. Daarnaast is de erfgoedcollectie nog steeds eigendom van de jezuïetenorde en de bruikleenovereenkomst legt het RG een brede wetenschappelijke en maatschappelijke valorisatie van de collectie op.

Organisatie van de Bibliotheek van het Ruusbroecgenootschap

- RG draagt zorg voor vier typen bibliothecair erfgoed:
 - handschriften
 - oude drukken
 - devotieprenten
 - archieven
- Het collectieprofiel is inhoudelijk duidelijk afgelijnd en het acquisitiebeleid is vooral gericht op het opvullen van hiaten in de collectie. Er wordt voortdurend naar gestreefd om deze rijke collectie nog beter te ontsluiten en via publiekswerking te delen met de onderzoeksgemeenschap en het brede publiek.

Twee prenten uit de collecties van BC en RG, te zien op Barokke Influencers in de Carolus Borromeuskerk. Het verhaal over de invloed van de 17de-eeuwse jezuiten in Antwerpen kreeg hoofdzakelijk vorm met collectiestukken uit deze twee erfgoedinstellingen. Plaatskenmerk: RG-PC H1: Rosalia 3.1.1 en tg:uap:595.

Visie & samenwerking

Blik op de toekomst

Volgend op de visitatie van Nai Han Lau op 7 oktober 2021 ontvingen we in 2022 een rapport met bevindingen en aanbevelingen. De directeurs en conservatoren van BC en RG stelden een meerjarenplanning (2023-2026) op om de gesuggereerde verbeterpunten aan te pakken en de benodigde beleidsdocumenten te actualiseren of op te stellen.

Het meerjarenplan bestaat uit verschillende aandachtspunten, die onder meer zullen resulteren in nieuwe beleidsdocumenten. BC en RG werken hier afzonderlijk aan omdat hun organisatiestructuur verschilt, maar zitten op gezette tijdstippen samen voor verdere afstemming van de denkoefeningen en beleidsteksten.

1. Focus op het **collectiebeleidsplan** in 2023. RG schrijft een basisversie van het collectiebeleidsplan. BC maakt een (afgeslankte) update van het bestaande collectiebeleidsplan.
2. Focus op het **collectiehulpverleningsplan** in 2023. Beide instellingen werken aan een collectiehulpverleningsplan (CHV-plan), dit gebeurt in samenwerking met een externe partner, Art Salvage. De oplevering van dit plan is voorzien in 2023. Dit gaat samen met een verhoogde aandacht voor de bewaaromstandigheden van de collecties en het toewerken naar nieuwe klimaatnormen in erfgoeddepots.
3. Aansluiting bij het **beleidsplan van departement Bibliotheek & Archief**. Reflectie over de huidige en toekomstige rol van BC binnen de Universiteitsbibliotheek. Ook ruimer, over de rol van erfgoedcollecties binnen de Universiteitsbibliotheek, en nog ruimer, de Universiteit Antwerpen en het brede veld.
4. Focus op **publiekswerking en communicatie** in 2024. We tekenen een visie uit rond communicatie- en publieksbeleid, bijvoorbeeld door de inzet van focusgroepen. We voeren een grondige analyse van bezoekerscijfers en werken een plan uit om die cijfers op te krikken.
5. Focus op **participatie** in 2025. We maken een plan over het optimaliseren en integreren van participatieve acties, we doen hiervoor een beroep op bestaande tools van Faro of andere expertisecentra. Intussen zetten we in op kleinschalige doelen.

De conservator van BC coördineerde en redigeerde het themanummer 'Op missie' van *De Boekenwereld*. *Blad voor bijzondere collecties*. Hoe verspreidden de jezuiten hun ideeën en overtuiging, zowel binnen Antwerpen als internationaal? Dit initiatief kadert in de samenwerking met het Letterenhuis, het Museum Plantin-Moretus en de Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience (EHC). Het nummer wordt verkocht op verschillende tentoonstellingslocaties van Barokke Influencers.

Gezamenlijke projecten van BC & RG

Collectievalorisatie in het stadsfestival Barokke Influencers

BC en RG zijn actieve partners binnen Barokke Influencers, een initiatief van de Stichting Jezuïeten-erfgoed. Deze stichting is in 2020 opgericht door het Universitair Centrum Sint-Ignatius Antwerpen (UCSIA) en Universiteit Antwerpen, en legt zich toe op de wetenschappelijke en maatschappelijke valorisatie van het roerend materieel erfgoed van de jezuïeten in Antwerpen en daarbuiten. Maartje De Wilde, conservator en diensthoofd van BC, is co-curator van één van de drie tentoonstellingen die in het kader van Barokke Influencers worden georganiseerd: *De jezuïeten, Rubens en de kunst van het overtuigen*. Zij was van bij de start mee betrokken bij het overleg over en de uitwerking van dit project.¹

BC en RG zijn samen goed voor het gros van de bruiklenen voor dit project: BC leverde 20 stukken, RG 86. Prenten en boeken van allerlei formaten en uitvoeringen vormen de kern van de tentoonstelling in de Carolus Borromeuskerk. Deze locatie baadt in de 17de-eeuwse baroksfeer en vormt de achtergrond waartegen het verhaal over de missie en overredingskracht van de jezuïeten zich afspeelt. Daarnaast leveren we ook stukken aan die een aanvullende expo organiseert over de solidariteiten van de jezuïeten. Het resultaat is tussen 22 april en 16 juli 2023 te bezichtigen.

Concreet stonden we in voor de bruikleenadministratie, wat een set van taken omvat waaraan we van circa december 2022 tot en met april 2023 hebben gewerkt. Deze taken bestaan uit:

- de conditie van alle aanvragen controleren;
- alle aanvragen opmeten;
- bruikleencontracten opstellen en verzekeringswaarden opzoeken;
- externe professionals zoeken en aansturen voor het maken van resp. boekenwiegen, passe-partouts en op maat gemaakte kaders voor de prenten;
- verpakking en transport van de stukken voorbereiden;
- de stukken op de tentoonstelling installeren;
- hoogwaardig beeldmateriaal voor de bijbehorende tentoonstellingscatalogus aanleveren.

De bibliothecaris van het RG werkte mee aan de tentoonstelling *De Pelgrim: Kunst en zingeving in een onttoverde wereld (1924-1931)*. Het vooronderzoek liep in 2022, het finaliseren van de bruikleenovereenkomst gebeurde in het voorjaar van 2023. Uiteindelijk werden er zeven objecten geselecteerd uit onze collectie.

¹ Zie <https://www.uantwerpen.be/nl/projecten/archief-en-erfgoed/nieuws/> voor meer info.

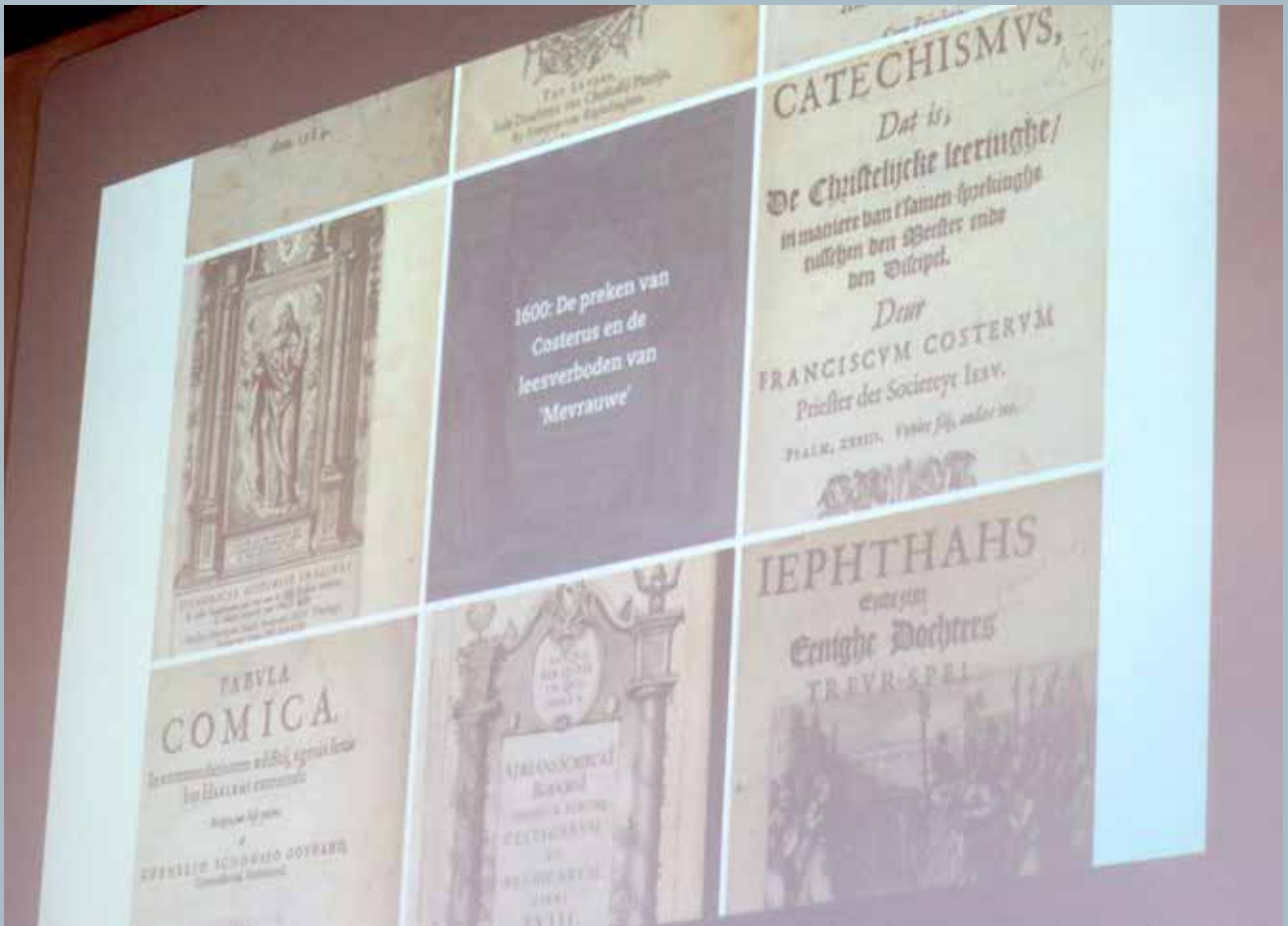
Hubert Meeus kijkt toe hoe de digitale boekzaal aan hem wordt voorgesteld tijdens zijn afscheidsviering, die druk bijgewoond werd door collega's uit België en Nederland. BC en RG organiseerden een bijhorende tentoonstelling in de Universiteitsbibliotheek, met een selectie uit de eigen bibliotheek, alsook uit die van EHC. Helaas moest deze expo al op 6 juli 2022 worden ontruimd vanwege van de brand op de Stadscampus.

Collectievalorisatie in het project Boekzaal

Conservatoren en medewerkers van BC en RG waren de drijvende krachten achter **Boekzaal**, een digitale en fysieke tentoonstelling naar aanleiding van het afscheid van professor Hubert Meeus, wiens emeritaat op 17 juni 2022 werd gevierd. Als ambassadeur voor de studie van het oude, handgedrukte boek heeft hij jarenlang zijn kennis hierover met specialisten en studenten gedeeld. Om de carrière van prof. Meeus te vieren werd de online bibliotheek **Boekzaal** gemaakt. Vakgenoten kropen in hun pen en maakten be-

knopte notities over boekgeschiedenis, heuristiek en historische letterkunde.

Meer dan zestig onderzoekers uit Nederland en Vlaanderen stuurden bijdragen in. De bronnen die ze belichtten, kwamen uit de drie organiserende Antwerpse erfgoedbibliotheken: BC, RG en EHC. Alle beschreven bronnen werden volledig gedigitaliseerd – een manier om het onderzoek naar deze documenten te stimuleren. De online bibliotheek zal later ook nog worden aangevuld.

Twee medewerkers ontruimen de fysieke expo op 6 juli 2022.

Screenshot van de hernieuwde Collectiewijzer.

Jobstudent Silan Dagdeviren reinigt glasplaatjes en herverpakt ze.

Partnerschap in projecten

BC en RG werkten mee aan de vernieuwing van de **Collectiewijzer**, een platform van de vzw Vlaamse Erfgoedbibliotheken dat als doel heeft om het bibliothecaire erfgoed dat in Vlaanderen en Brussel wordt bewaard, zo volledig mogelijk in kaart te brengen volgens het Cometa-model, dat door VEB werd ontwikkeld. BC omschreef vijftien deelcollecties en zes collectiefocussen. RG definieerde vijf deelcollecties op basis van de aard van het bibliothecair erfgoed (handschriften, incunabelen en postincunabelen, oude drukken, devotieprenten en 19de- en vroeg 20ste-eeuwse bronnen). Ook de instellingsfiches van beide bewaarbibliotheken werden bijgewerkt.

BC en RG zijn partners in het project in **GIVE**, het Gecoördineerd Initiatief voor Vlaamse Erfgoeddigitalisatie van meemoo. In 2022 was er een inhaalbeweging voor de digitalisering van glasplaten. BC liet twee reeksen glasplaten reinigen, registreren, verpakken, labelen en digitaliseren, goed voor iets meer dan 4.000 stuks. De ene collectie is kunsthistorisch van aard, de andere komt uit de collectie van het Koninklijk Aardrijkskundig Genootschap van Antwerpen. We schakelden hiervoor drie jobstudenten in en meemoo zelf bood assistentie via drie BIS-stagiairs die ons sporadisch kwamen helpen. RG bewaart twee collecties glasplaten: een reeks foto's van begijnhoven en een reeks met afbeeldingen van jezuïetenheiligen. Hier werden 434 glasplaten geregistreerd, gereinigd en herverpakt in fourflaps en dozen. Digitalisering gebeurt extern en staat ingepland in 2023.

Het team van MMFC in actie.

BC en RG zijn partners in het MMFC-project van de Vlaamse Erfgoedbibliotheken. Het team van het **Medieval Manuscripts in Flemish Collections/Comites latentes**-project bezocht de erfgoedbibliotheken van de Universiteit Antwerpen in maart en april 2022. Voor het scannen van de handschriften uit de eigen collecties van RG en BC stelde het Ruusbroecgenootschap voor twee weken haar vergaderruimte ter beschikking. De beschrijvingen werden door de projectmedewerkers gemaakt in de leeszaal. In totaal zijn er ca. 140 handschriften en fragmenten beschreven ten behoeve van de projectdatabase: <https://mmfc.be>

Conservator Eefje Roodenburg tijdens een presentatie in de leeszaal Bijzondere Collecties in Nijmegen.

Collega Daniël Ermens is werkzaam als expert academisch erfgoed bij BC en als assistent-conservator bij RG. Van 3-14 oktober 2022 liep hij stage bij Radboud Erfgoed aan de Radboud Universiteit in Nijmegen. Deze vorm van uitwisseling stimuleert expertisedeling en nodigt uit om de eigen werking te evalueren of te verbeteren. Hij gaf hierover achteraf een presentatie aan de collega's.

Werking

Personeel

BC

Het team van BC bestaat uit vijf vaste medewerkers, aangevuld met tijdelijke projectmedewerkers, stagiairs, jobstudenten en een vrijwilliger. In 2022 werden zes jobstudenten ingeschakeld voor tijdelijke hulp. Drie van hen voor Bijzon-

dere Collecties, twee voor Kunst op de Campus, één voor Academisch Erfgoed. Catalografie van nieuwe aanwinsten gebeurt door medewerkers van de dienst Acquisitie en Metadata, deel van de universiteitsbibliotheek.

Naam	Aanstelling / effectief in dienst	Functie
Dr. Maartje De Wilde	1fte (90%)	Conservator & diensthoofd Bijzondere Collecties
Kara Verboven	1fte (80%)	Dossierbeheerder BC. Met moederschapsrust van begin juli tot midden november.
Annegreet Verlinde	1 fte (25%)	Dossierbeheerder BC
Karen Andree	0,5 fte (50%)	Stafmedewerker Kunst op de Campus
Daniël Ermens	0,4 fte (40%)	Stafmedewerker Academisch Erfgoed
Marc Demolder		Vrijwilliger Academisch Erfgoed
Laurent Breeus-Loos	1fte (100%)	Tijdelijke vervanger van Kara Verboven van 1 juni – 1 november
Greet Caals	0,5 fte (50%)	Tijdelijke projectmedewerker voor Kunst op de Campus (6 maanden)
Joran Nijhuis	120u	Stagiair (Publieksgeschiedenis, MA Geschiedenis, UAntwerpen)
Silan Dagdeviren	20u/week	Tijdelijke jobstudent gedurende een jaar. Kwam wekelijks 3 dagen werken.

Joke De Wilde deed in 2022 een beroepsinslevingsstage (BIS). Wij boden haar de kans om praktische werkervaring op te doen als informatieprofessional in een erfgoedbibliotheek. Joke werkte onder meer mee aan acquisitie, behoud en beheer van de collectie, het faciliteren van academisch onderwijs, onderzoek en publiekswerking. Zij leerde oude drukken registreren in Brocade en STCV. Zij kreeg een opleiding in het digitaliseren van documenten en scande werken uit de collectie die daarna volledig beschikbaar zijn op het digitaal platform.

RG

Het team van RG bestaat uit vier vaste medewerkers, aangevuld met tijdelijke projectmedewerkers, stagiairs, jobstudenten en vrijwilligers.

Vrijwilligers worden ingeschakeld om barcodes toe te kennen, om oude drukken schoon te maken en om zuurvrije wikkels te maken voor beschadigde boeken.

Naam	Aanstelling/ effectief in dienst	Functie
Erna Van Looveren	1 fte (80% tot dec.)	Bibliothecaris
Dr. Daniël Ermens	0,6 fte (45% vanaf dec.)	Secretaris RG, assistent-conservator, projectleider Prentenproject
Bart Clymans	0,6 fte	Leeszaalmedewerker
Patricia De Bruijn	0,25 fte	Leeszaalmedewerker, werkt ook als vrijwilliger
Esther Van Thielen	1 fte	Tijdelijke projectmedewerker
Ilse Eggers	1 dagdeel /wk	Vrijwilliger
Anne-Marie Van Aelst	1 dagdeel /wk	Vrijwilliger
Joke De Wilde		Stagiair (Graduaat Informatiebeheer, afstudeerrichting Bibliotheek, Artevelde Hogeschool), okt. 2021 – april 2022
Joke De Wilde	1 fte	BIS-stage (Informatieprofessional in bibliothecair erfgoed), aug. 2022 – jan. 2023
Rowena den Ridder	120u	Stagiair (Publieksgeschiedenis, MA Geschiedenis, UAntwerpen), okt. 2021 – april 2022
Ioana Enache	120u	Stagiair (Literatuurwetenschappen, Master Nederlandse Taal- en Letterkunde), febr. – mei 2022
Brent Lambrigt	280u	Stagiair (MA Kunstwetenschappen, KU Leuven), okt. – dec. 2022

Overlegstructuren

We organiseren of nemen deel aan overlegmomenten binnen de eigen instelling. Hier volgt een schematisch overzicht, voor meer info over de aanwezige deelnemers bij elk overleg verwijzen we naar het jaarverslag van 2021.

BC

Intern Erfgoedoverleg	4x per jaar	<ul style="list-style-type: none">• beleid rond geïntegreerde erfgoedwerking vormgeven• samenwerking versterken• expertise delen
Overleg tussen diensthoofd en elke medewerker	2x per maand	<ul style="list-style-type: none">• informatie uitwisselen• vragen bundelen• feedback en aansturen• aandacht voor elke medewerker
Teamoverleg	in 2022 d.m.v. uitstappen	<ul style="list-style-type: none">• informatie uitwisselen• teamcohesie versterken
Diensthoofdenoverleg	1x per maand	<ul style="list-style-type: none">• informatie uitwisselen• beleidsvorming
Stafvergadering	1x om de 8 weken	<ul style="list-style-type: none">• werk van de afdeling presenteren
Overleg tussen diensthoofd en leidinggevenden	regelmatig	<ul style="list-style-type: none">• beleidsvorming• feedback en aansturen
AE-overleg	1x per jaar	<ul style="list-style-type: none">• beleid rond academisch erfgoed plannen, uitwerken, opvolgen

RG

Dagelijks Bestuur	6x per jaar	<ul style="list-style-type: none">• informatie uitwisselen• actiepunten opvolgen
Instituutsraad	10x per jaar	<ul style="list-style-type: none">• beleid van het onderzoeksinstituut vormgeven• activiteiten plannen
Werkgroep Valoriatie Bibliotheek van het Ruusbroecgenootschap	1x per jaar	<ul style="list-style-type: none">• nieuwe initiatieven lanceren

Budget

BC

BC beschikt over een gemiddeld jaarbudget van 33.000 euro. Ongeveer 15.000 euro is beschikbaar voor acquisitie en/of behoud en beheer. De rest gaat naar werkingskosten voor o.a. aankoop van materialen, reiskosten, lidmaatschappen. Ook relatief kleine onkosten voor Academisch Erfgoed en Kunst op de Campus worden door BC gedragen, bv. de betaling van jobstudenten. Alle grote uitgaven worden voorgelegd aan de hoofdbibliothecaris en/of de domeincoördinator van de Universiteitsbibliotheek. Zo werd er in 2022 geïnvesteerd in de vernieuwing van een depot voor academisch erfgoed.

RG

De Bibliotheek van het Ruusbroecgenootschap kan jaarlijks beschikken over een budget van ca. 30.000 euro voor de aankoop van boeken. Uitgaven voor de aankoop van handschriften, oude drukken en prenten worden vooraf besproken op het dagelijks bestuur en sinds het aantreden van de nieuwe directeur John Arblaster, ook voorgelegd aan de Instituutsraad (IR). Het budget voor de werking van de bibliotheek is in 2022 bijna integraal uitgegeven aan de aankoop van zuurvrij materiaal voor het herverpakken van devotieprenten en de aankoop van technische testkaarten om de kleuren van de scans te controleren.

In 2022 werd het erfgoeddepot op Campus Groenenborger opnieuw ingericht. Hiervoor schakelden we een stagiair in van de opleiding conservatie-restauratie. Zij tekende meerdere plannen uit. Uiteindelijk werden een twintigtal gesloten kasten en een aantal stevige magazijnrekken aangekocht. De ruimte bestaat uit twee delen: een afgesloten gedeelte waar de kostbare objecten worden bewaard en een kijkdepot met open rekken en glazen kasten. Het zal in de toekomst mogelijk zijn om het depot, onder begeleiding, te bezoeken.

Expertisedeling

BC & RG

De medewerkers van BC en RG blijven zichzelf bijscholen en werken ook actief mee aan verschillende congressen en studiedagen, meestal in de vorm van rondleidingen in de bibliotheek. Hier alvast een greep uit het aanbod.

Gastcollege Publieksteksten i.f.v. Erfgoeddag 1/03/2022	Vak BA3 Educatieve erfgoedontsluiting, Opleiding conservatie-restauratie (Isabel Lowyck)
Getuigenis als stagebegeleider 30/03/2022	Mentorendag Publieksgeschiedenis / Cultureel Erfgoed UGent – UAntwerpen
Deelname aan LIBER Architecture Working Group Seminar 27-29/04/2022	Luxembourg Learning Centre
Lunchsessie over LIBER congres 12/05/2022	UAntwerpen, Universiteitsbibliotheek
Rondleiding voor Peter Thoelen, nieuwe directeur Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience in de leeszaal 1/06/2022	UAntwerpen, Universiteitsbibliotheek
Rondleiding over jesuitica in de leeszaal 27/06/2022	Summer School Books and Culture, The Plantin Press and the Religious Book
Rondleidingen n.a.v. afscheid van departementshoofd Trudi Noordermeer in de leeszaal 13/09/2022	UAntwerpen, Universiteitsbibliotheek
Presentatie en rondleiding over de collectie Gielen, i.s.m. prof. Sleiderink, op de nocturne 'Of Foxes and Fish', het 24 ^{ste} colloquium van de International Reynard Society 15/09/2022	UAntwerpen, Universiteitsbibliotheek
Rondleiding voor studenten in de leeszaal 27/10/2022	Vak BA2 Geschiedenis en beeld (prof. Tine Van Osselaer en Abigail Newman) - UAntwerpen, Universiteitsbibliotheek
Rondleiding voor studenten in depots en in de leeszaal 28/11/2022	Vak MA Erfgoedstudies, Collectie- en geheugeninstellingen: musea, archieven en erfgoedbibliotheeken (prof. Hélène Verreyke e.a.) - UAntwerpen, Universiteitsbibliotheek

Rondleiding over de banden tussen het Ruusbroecgenootschap, m.n. Leonce Reypens, en de Antwerpse kunstenaarsgroep De Pelgrim 18/01/2022	Tentoonstelling over De Pelgrim, onderdeel van het project Barokke Influencers. Rondleiding aan de curatoren van de expo (Dennis Van Mol en Ewald Peters van Walden Art Stories) en Adriaan Gonissen.
Rondleiding voor Natalia Ortega Saez, expert in het conserveren van stoffen 10/02/2022	Erfgoedstudies, conservatie-restauratie. De gast gaf tips over de conservatie van op stof gedrukte devotieprenten
Rondleiding voor Gautier Platteau van uitgeverij Hannibal Books over de prentencollectie 17/02/2022	Barokke Influencers, in functie van de tentoonstellingscatalogus
Presentatie over 50 prenten over de kindertijd van Jezus, met bijbehorende opdracht voor online tentoonstelling 8/03/2022	Cultureel erfgoed: spelers, uitdagingen en techniek (prof. Pierre Delsaert) UAntwerpen, Bibliotheek van het Ruusbroecgenootschap
Rondleiding over de prentencollectie 9-11/05/2022	Een 10-tal onderzoekers van Johns Hopkins University in Baltimore (Maryland)
Rondleiding over jesuitica in de leeszaal 27/06/2022	Summer School Books and Culture, The Plantin Press and the Religious Book
Rondleiding over jesuitica in de leeszaal 6/09/2022	Summer School Jesuit Heritage, Sanctity, Hagiography, Iconography
Rondleiding voor studenten in de leeszaal 27/10/2022	Vak BA2 Geschiedenis en beeld (prof. Tine Van Osselaer en Abigail Newman) UAntwerpen, Bibliotheek van het Ruusbroecgenootschap
Rondleiding voor collega's van de administratie van de Faculteit Letteren & Wijsbegeerte 21/11/2022	UAntwerpen

Medewerkers van BC en RG namen ook deel aan diverse collegagroepen van VEB en Faro, aan ledenvergaderingen uit het vakgebied (Belgisch-Nederlands Boekbandengenootschap, VEB, Vereniging van Religieus-wetenschappelijke bibliothecarissen), het Boekhistorisch Forum in Leuven en Informatie aan Zee.

We zijn projectpartner van meemoo, van de Vlaamse Erfgoedbibliotheken en van het Making Mutsaard-project dat wordt uitgevoerd aan de UAntwerpen.

Lidmaatschappen

Maartje De Wilde, voor BC

- Lid van de Algemene Vergadering van de VEB
- Lid van de Vereniging van Antwerpse Bibliofielen
- Lid van de Vlaamse Werkgroep Boekgeschiedenis
- Lid van de Adviescommissie Kunst op de Campus
- Lid van de Kunstcel, praktisch overleg rond Kunst op de Campus
- Lid van de Werkgroep Academisch Erfgoed van de VLIR
- Lid van de Antwerpse redactie van De Boekenwereld

Kara Verboven, voor BC

- Lid van de Vereniging van Antwerpse Bibliofielen
- Lid van de opleidingscommissie van de Master Historische taal- en letterkunde UGent

Karen Andree, voor BC

- Lid van de Commissie Kunst op de Campus
- Lid van de Adviescommissie Kunst op de Campus
- Lid van de collegagroep Collectieregistratie in Vlaanderen
- Lid van AAT-redactiegroep Vlaanderen-Nederland
- Lid van de collegagroep IIIF in Vlaanderen

Collega Karen Andree organiseerde op 3 mei 2022 een studiedag over het belang van AAT (Art and Architecture Thesaurus ©). Er waren tien boeiende lezingen en een panelgesprek, het publiek bestond uit honderd deelnemers. Met deze studiedag werd het belang van collectie-overschrijdende tools in (linked-) databeheer benadrukt. Voor de geïntegreerde erfgoedwerking bij Bibliotheek & Archief is deze expertise een grote meerwaarde.

Annegreet Verlinde, voor BC

- Lid van Communicatie-overleg Lezersdiensten UB

Erna Van Looveren

- Lid van Expertisehouders Levensbeschouwelijke Collecties (VRB)

Daniël Ermens voor BC en RG

- Voorzitter van het Belgisch-Nederlands Boekbandengenootschap (BNB)
- Lid van de Werkgroep Academisch Erfgoed van de VLIR
- Lid van de ad-hoc Werkgroep Collectieregistratie van de VLIR
- Lid van Expertisehouders Levensbeschouwelijke Collecties (VRB)
- Lid van de Vlaamse Werkgroep Boekgeschiedenis (VWB)
- Lid van de Vereniging van Antwerpse Bibliofielen (VAB)

Joke De Wilde nam op 30 september 2022 deel aan de collegagroep 'Oude drukken', georganiseerd door VEB in het Museum M te Leuven.

Basisfuncties

Basisfuncties

Herkennen & verzamelen

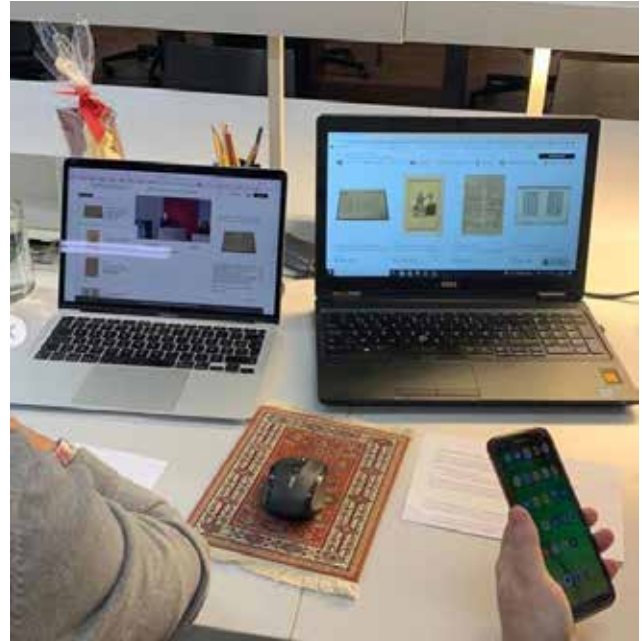
- Het selectie- en verzamelbeleid van BC en RG omvat actieve en passieve acquisitie, schenkingen of overdrachten. BC en RG vulden hun collecties in 2022 aan met stukken die in hun collectieprofiel passen. Een volledig overzicht van de **aanwinsten** staat achteraan.
- BC reserveert een budget van ca. 15.000 euro voor de acquisitie van oude drukken of andere preciosa. In 2022 spendeerde BC 10.229,56 euro, goed voor 15 loten op verschillende veilingen. Alle stukken werden meteen ingevoerd in de catalogus en worden, van zodra het kan en als de stukken het toelaten, gedigitaliseerd.
- RG reserveert een totaalbudget van 30.000 euro. Voor de acquisitie van oude drukken, handschriften of prenten werd 7.094 euro gespendeerd. Dat bedrag is vergelijkbaar met andere jaren.
- BC en RG werken nauw samen bij het voorbereiden van veilingaankopen. Na afloop van een veiling worden de portkosten afwisselend betaald door UB of RG.
- Voor BC geldt dat de aankoop van tijdschriftabonnementen en naslagwerken via de algemene bibliotheekbudgetten verlopen. Voor RG geldt dat niet. RG koopt ook monografieën, tijdschriftabonnementen en vervolgw werken.

Deze mooie editie van *Den spiegel van Philothea*, geschreven door de jezueit Aegidius Gheraerts, uitgegeven in Antwerpen bij de weduwe van J. Cnobbaert in 1646 ontbrak nog in de collectie. Het boekje is rijkelijk geïllustreerd met gravures van Antoine en Hiëronymus Wierix en Philip de Mallery. Plaatskenmerk: RG 3044 C 10.

Op 14 december 2022 wordt er bij veilinghuis Christie's (Londen) een bijzonder perkamenten handschrift geveild. Het betreft een fragment uit een vooralsnog ongeïdentificeerde ridderroman in het Middelnederlands. Hoofdbibliothecaris Rik Van Daele, professor Remco Sleiderink en Marcus de Schepper zetten zich klaar in onze 'war room'. Het stuk is te vinden onder plaatskenmerk MAG-P 64.87.

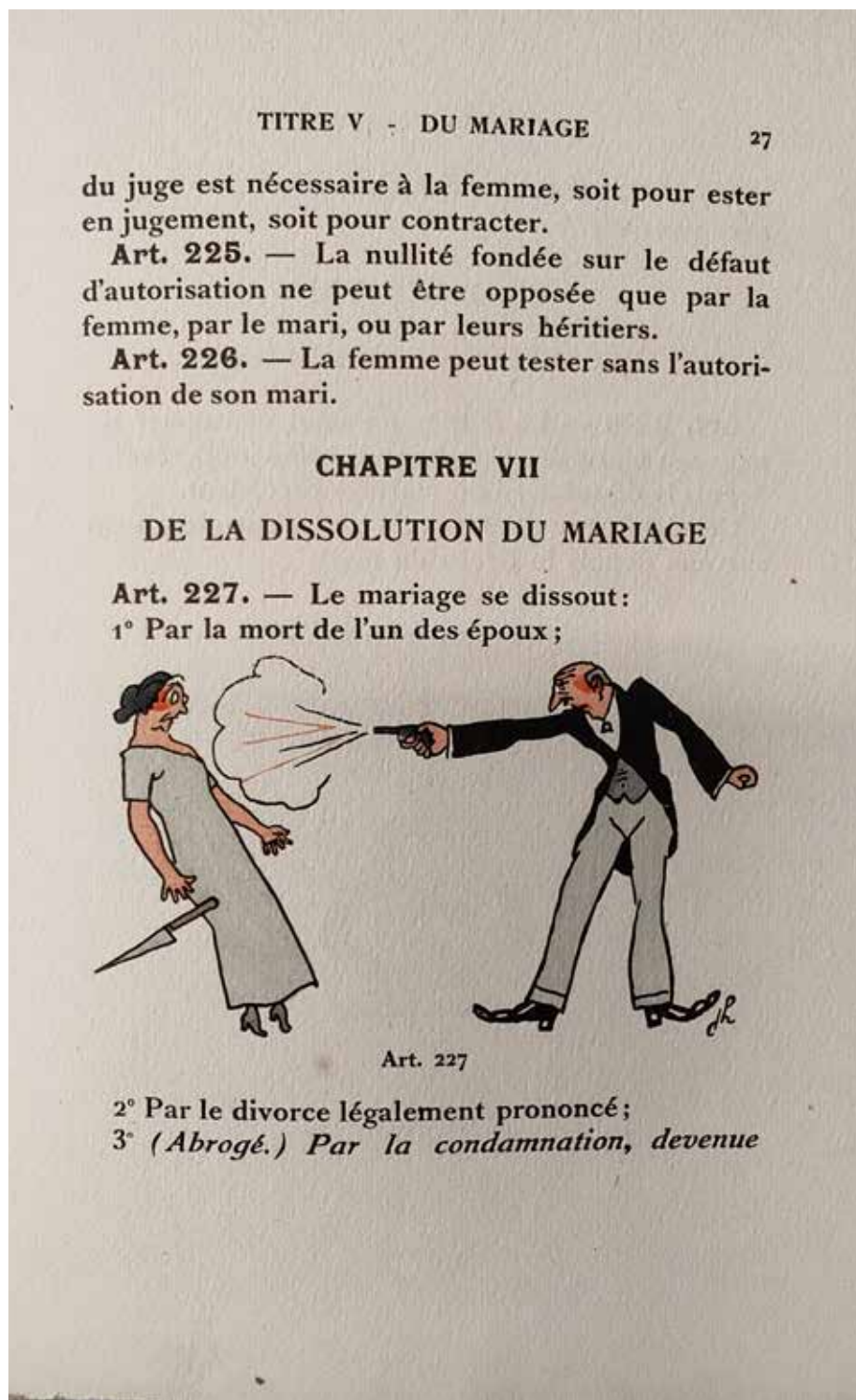
Het bieden kan beginnen.

In 2021 is het abonnementenbestand van de tijdschriften herbekeken en werden enkele abonnementen opgezegd. Het gaat vooral om heemkundige tijdschriften die ook beschikbaar zijn in EHC, tijdschriften die digitaal beschikbaar zijn en abonnementen van titels die in de UB aanwezig zijn en niet strikt tot ons vakgebied behoren. Hierdoor werd er in 2022 € 3.359 bespaard op de abonnementsgelden. *Ons Geestelijk Erf* blijft uiteraard wel tot de collectie behoren.

Trudi Noordermeer stond maar liefst zestien jaar aan het roer van de universiteitsbibliotheek en gaf begin oktober de fakkel door aan Rik Van Daele. Haar pensioenviering, op 13 september, ging van start met een rondleiding in de bibliotheek, waarbij collega Anne een woordje uitleg gaf over de Bijzondere Collecties. In de namiddag stond er een symposium op het programma. Rector Herman Van Goethem (zie foto) gaf Trudi een bijzonder rederijkershandschrift als afscheidscadeau. Het stuk wordt bewaard bij BC.

Ook Farley P. Katz, een Amerikaans verzamelaar van oude drukken, kwam spreken. Nadat Katz in 2019 het kostbare Alexander-fragment aan BC schonk, schonk hij ditmaal opnieuw enkele werken: een 16de-eeuwse druk met een prachtige band én middeleeuws fragment (MAG-P 12.2732) en drie bijzondere uitgaven van Franse wetboeken: de code civil, pénal en général geïllustreerd door Joseph Hémard (MAG-MP-B 374; 375; 376).

Behoud & beheer

Depots & infrastructuur

- Het professioneel behouden en beheren van collecties vergt goede zorgen voor de materialen, maar ook voor de ruimtes waarin ze zich bevinden. Nieuw is dat er in 2022 is begonnen met een collectiehulpverleningsplan, in samenwerking met Art Salvage. Het plan strekt zich uit over de collecties van de Universiteitsbibliotheek, verspreid over de locaties op de Stadscampus, op Campus Groenenborger en Campus Middelheim, en de collecties van de Bibliotheek van

De vernieuwde huurovereenkomst leidde tot nieuwe infrastructuurwerken, die verspreid worden uitgevoerd. In 2022 werden de prentenkamer en de handschriftenkamer heringericht. Het klimaatregelingsysteem werd volledig vernieuwd, er kwamen metalen deuren met veiligheidsloten zodat deze kamers als kluis dienst doen. Door de nieuwe inrichting kwam er meer ruimte voor de handschriften.

het Ruusbroecgenootschap. De uitrol van het plan impliceert dat bepaalde stukken een nog veiliger plaats krijgen in bepaalde magazijnen en dat collectieprioriteiten met behulp van kleurcodes worden weergegeven, zodat bij een eventuele calamiteit meteen duidelijk is welke prioritaire zones en objecten er zijn.

- In het preciosamagazijn van BC worden de temperatuur en de luchtvochtigheid gemeten. De hoogst gemeten temperatuur was 25,8°, de laagst gemeten temperatuur bedroeg 19,9°. De schommelingen zijn heel geleidelijk en over het algemeen is de temperatuur 21° à 22°. Op gebied van relatieve vochtigheid zijn de schommelingen groter (variëaties tussen 24% en 53,70%) en is de gemiddelde RV 40%. Werken die in de brandkast bewaard worden zijn minder onderhevig aan schommelingen. Oplossingen worden onderzocht.
- In 2022 is besloten om nieuwe loggers te kopen die makkelijker uit te lezen zouden zijn, onder meer op afstand zodat we via gsm meldingen krijgen bij afwijkende waarden. De universiteitsarchivaris behartigde dit dossier en na vergelijking van verschillende modellen werd er een nieuw type gekozen dat in 2023 in gebruik zal worden genomen.

Collectiezorg

Het op orde houden van de magazijnen en de dagelijkse zorg voor de collectie wordt opgevolgd door de leeszaalmedewerkers. Het droogreïnen van oude drukken en het maken van zuurvrije wikkels wordt gedaan door de vrijwilligers bijgestaan door leeszaalmedewerker Bart Clymans. Het is een werk van lange adem.

Ook in 2022 werd er tijdens het ontsluitingsproces van de prentencollectie de tijd genomen voor het zorgvuldig herverpakken van de prenten. Er zijn dit jaar geen prenten en boeken gerestaureerd.

Een jobstudent verpakt kwetsbare objecten in zuurvrije wikkels.

Projectmedewerker Esther digitaliseert een devotieprint. Ze beschrijft de print in de databank en herverpakt het object.

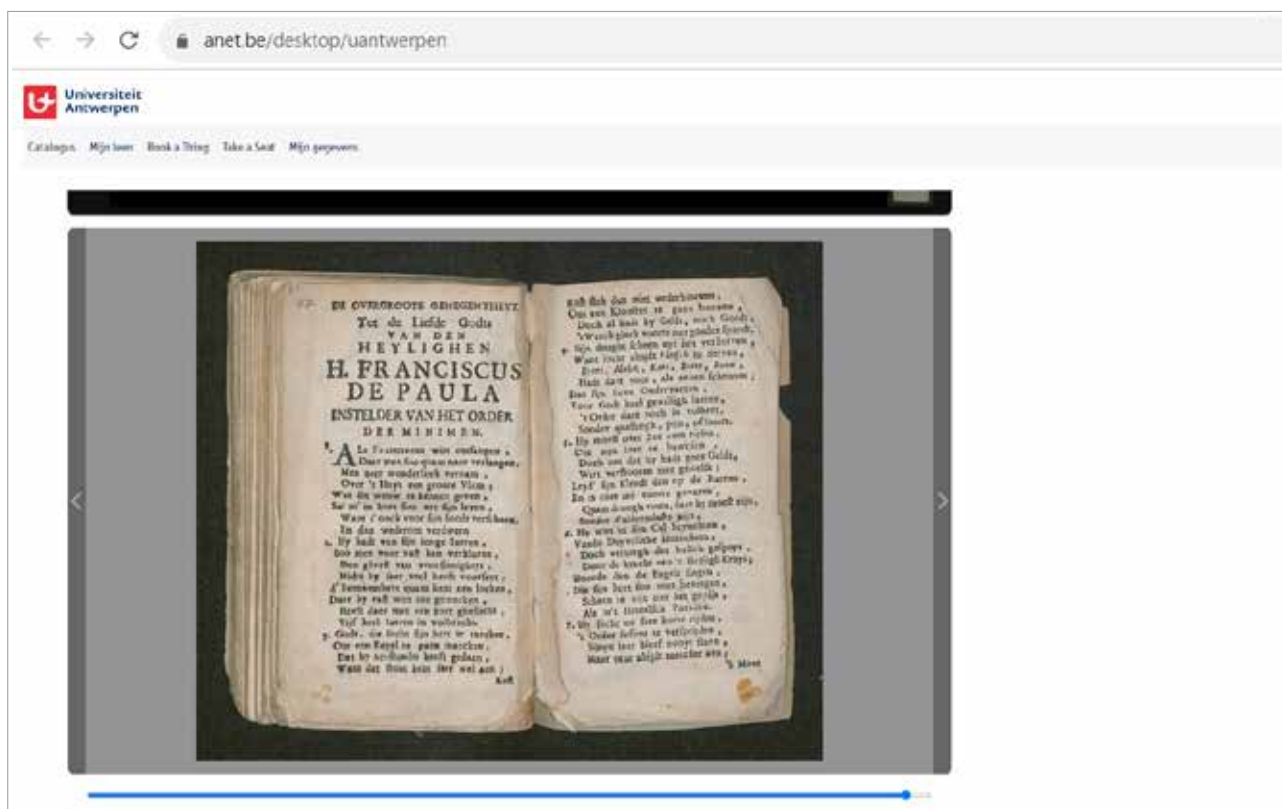
Met de hulp van jobstudenten wordt het magazijn van BC op orde gehouden. Boeken worden gereinigd, kwetsbare boeken worden verpakt in zuurvrije wikkels of in speciaal op maat gemaakte zuurvrije dozen. In 2022 bestelden we er zo 373, de maten van de dozen werden opgemeten door de studenten. Ze reinigden ook een kwart van de magazijnruimte, inclusief de boeken.

Jobstudenten aan de slag in het preciosamagazijn.

Registratie & ontsluiting

- De Universiteitsbibliotheek hecht bijzonder veel belang aan een correcte en kwalitatief hoogstaande registratie van haar verschillende erfgoedcollecties. Gedegen metadata volgens internationale standaarden vormen de basis voor de eigen catalogus, maar tegelijk maken zij data-uitwisseling mogelijk met andere bibliotheken, op nationaal en internationaal vlak én bieden ze tal van onderzoeksmogelijkheden.
- Voor BC is de achterstand op vlak van catalogografie – zoals gepland – in 2022 volledig weggewerkt. Cijfermateriaal over de invoer is te vinden in het overzicht achteraan. Nieuw verworven bibliothecair erfgoed wordt door RG ook zo snel mogelijk na ontvangst in de catalogus opgenomen.
- Ook voor de kunstcollectie en het academisch erfgoed wordt er volop ingezet op registratie. Bijzonder is in dit verband het overkoepelende beschrijvingsmodel dat vanaf 2023 in gebruik wordt genomen.

Sinds 2021 voegt RG zelf beschrijvingen van vroege drukken toe aan de STCV-databank. In 2022 ging het om 533 exemplaren waarvan 254 nieuwe edities. De focus lag vooral op de invoer van 18de-eeuwse verzamelbanden met efemeer devotioneel drukwerk (gebedsblaadjes, litanieën, korte heiligenlevens). Dergelijke unieke objecten zijn uitzonderlijk goed vertegenwoordigd in de RG-bibliotheek. Eind 2022 telde de STCV-databank 5508 beschrijvingen uit onze collectie.

Oude drukken ingevoerd voor 1990 worden systematisch voorzien van een barcode. 450 beschrijvingen van vooral Antwerpse 17de-eeuwse drukken werden grondig gecontroleerd, gecorrigeerd en aangevuld waar nodig. Ook de handschriften werden voorzien van zuurvrije stroken met plaatskenmerk en barcode.

Devotio: een nieuwe prentendatabank

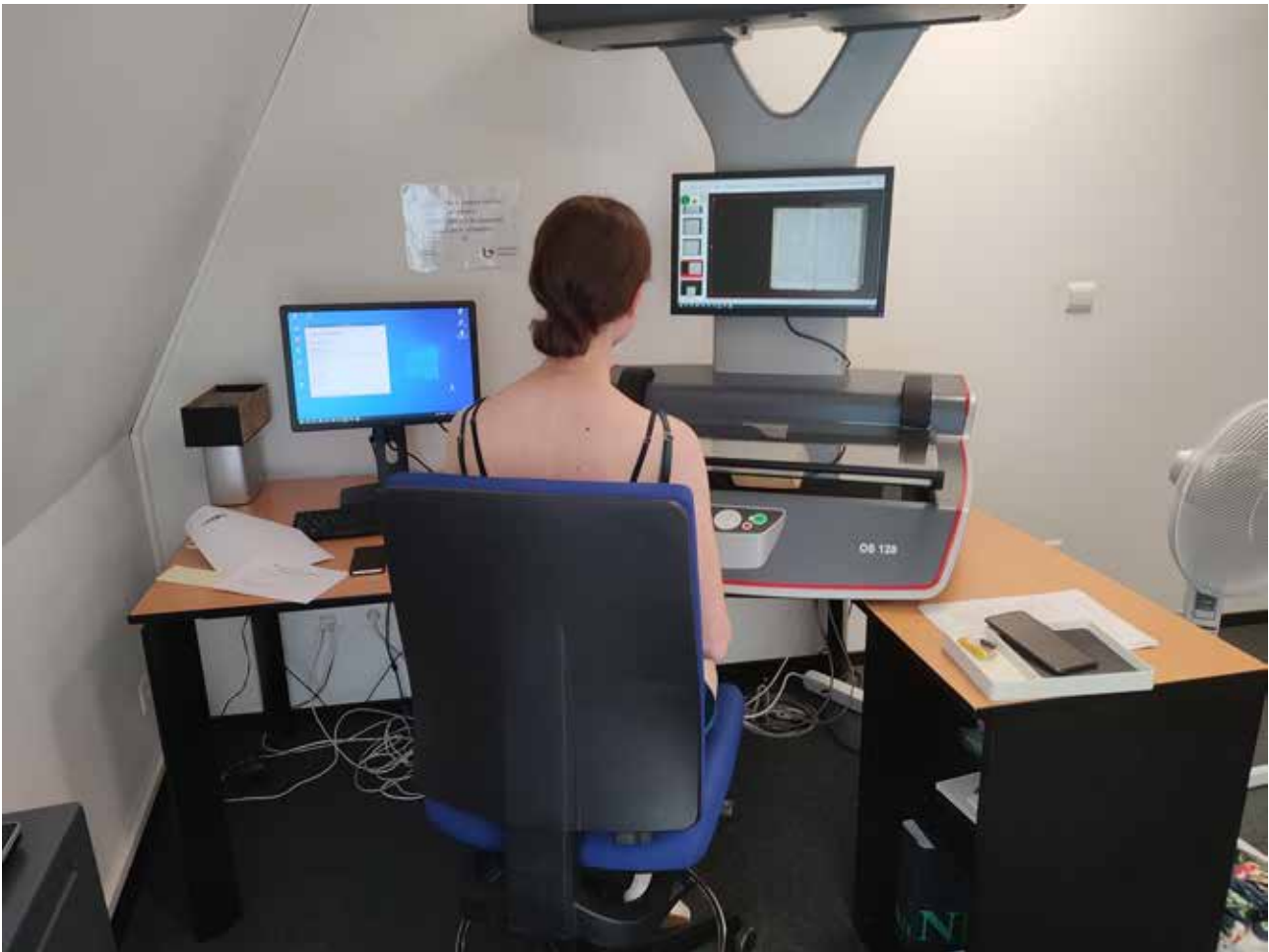
Het pilotoproject voor de ontsluiting van de prentencollectie werd in 2022 voortgezet.

Projectmedewerker Esther Van Thielen heeft goede vooruitgang geboekt bij het beschrijven, scannen en herverpakken van de prenten. Eind 2022 stond de teller op ca. 2.000 prenten. Deze set prenten zal bij de presentatie van de Devotio-module in juni 2023 voor het grote publiek toegankelijk zijn. Daarna wordt gestaag doorgewerkt aan de beschrijving van de collectie.

Het scannen van de prenten gebeurt met in-house scanapparatuur van Metis. Na een testperiode is besloten om vanaf 2023 de kwaliteit van de scans nog te verhogen door te trachten om te voldoen aan de Metamorfoze-standaarden. In het najaar van 2022 is daartoe een kleurenkaart ('target') aangekocht om de kwaliteit van de scans te checken.

Voor het beschrijven van de prenten is, na intensief overleg met de collega's van Anet, het bibliotheekautomatiseringsteam, een objectregistratiemodule ontwikkeld in Brocade. De gedetailleerde beschrijvingen in deze module volgen de internationaal gangbare standaarden. De conversie van de Access-database (waarin eerst werd gewerkt) naar deze nieuwe module staat gepland voor het voorjaar van 2023. Het resultaat is te zien via: (<https://anet.be/opac/opacrgpc>).

De prenten worden niet enkel digitaal ontsloten, maar ook herverpakt. Ze worden verwijderd van de zuurhoudende kartonnen drager en worden in een plastic hoesje gestopt met daarrond een zuurvrij papieren mapje. Op dit mapje worden het plaatskenmerk en een barcode gekleefd.

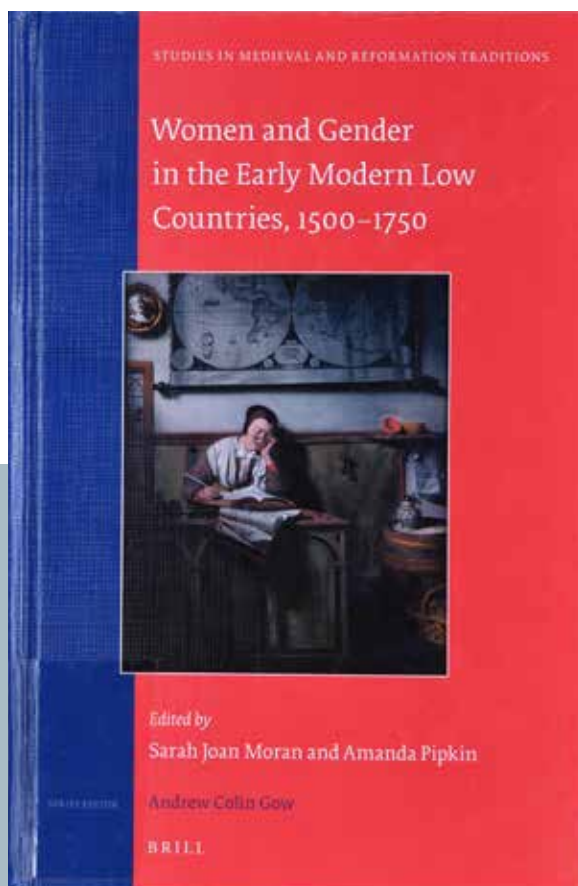

Digitalisering

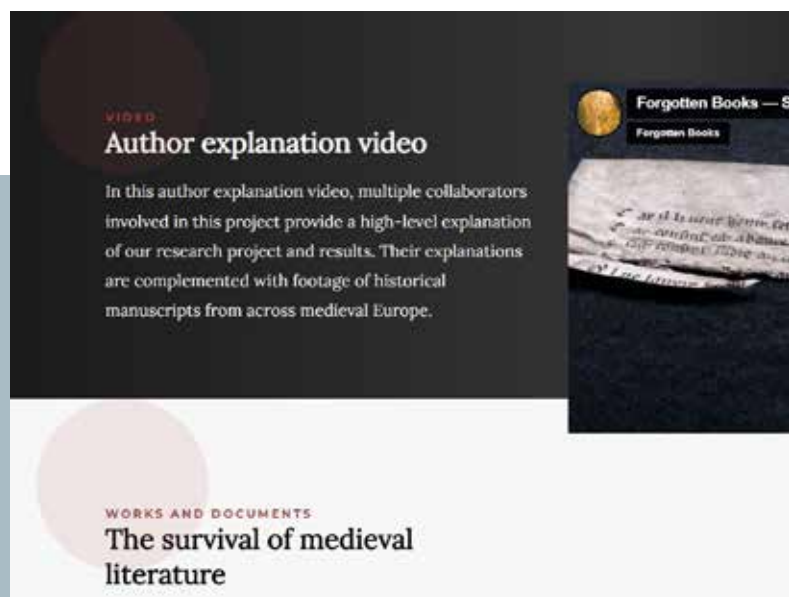
Jobstudente Martha digitaliseert een boek op de boekenscanner. BC scant nieuwe aanwinsten, als hun conditie het toelaat. Daarnaast scannen we op verzoek van gebruikers en hebben we retroactieve methode om de unica uit de collectie te digitaliseren.

Digitalisering van handschriften, (post-)incunabelen en oude drukken uit het Ruusbroecgenootschap gebeurt meestal op vraag van de gebruikers. Dit kan op eenvoudig verzoek. De beelden kunnen sinds kort ook geopend worden met IIIF Universal viewer of met IIIF Mirador viewer. Bij RG lopen er voor deze collecties momenteel geen structurele digitaliseringsprogramma's. 278 titels zijn gedigitaliseerd en beschikbaar via het digitaal platform in de catalogus.

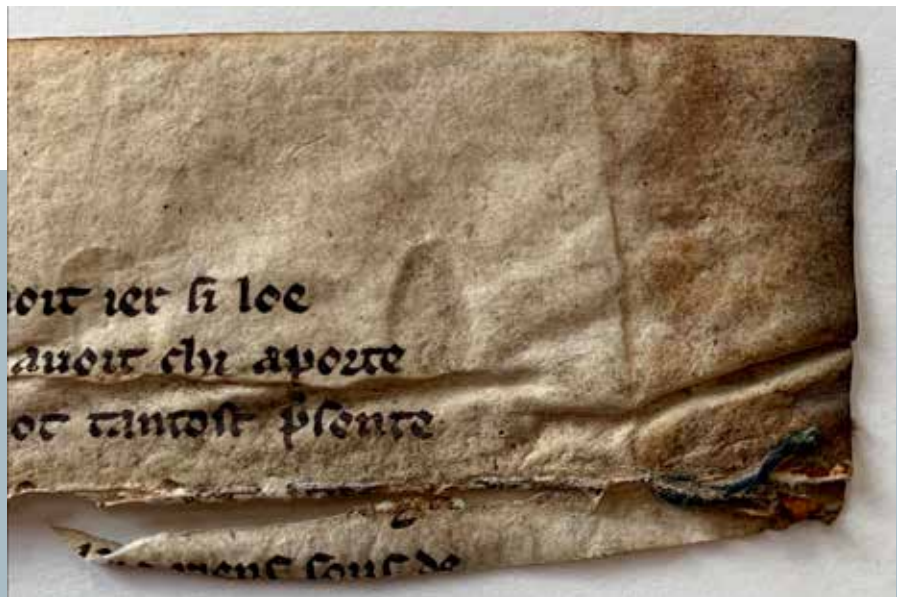
Het RG organiseert jaarlijks enkele voorjaarslezingen. In 2022 spraken Mary Heimann (Bible-smuggling behind the Iron Curtain, 4 maart), Lieke Smits (Devotie, fictie, spel? De relatie tussen God en de ziel verbeeld in de laatmiddeleeuwse Lage Landen, 22 april), Sergi Sancho Fibla (Female Mysticism within the Carthusian Cloisters. Texts, Reception, and Gendered Representations, 6 mei) en Sarah Joan Moran (Heavenly women: Patterns in Beguine Church Decoration in the Seventeenth-Century Low Countries, 3 juni).

Mike Kestemont (UAntwerpen) en andere onderzoekers publiceren in februari 2022 een artikel in het tijdschrift *Science*. Daarin tonen ze aan dat gevestigde onderzoeksmethoden uit de ecologie voor het schatten van het aantal onzichtbare soorten, ook toegepast kunnen worden om te berekenen hoeveel tekstverlies culturele domeinen door de eeuwen heen hebben geleden. In de bijhorende author explanation video wordt het Ansejysfragment uit de collectie van BC getoond. MAG-P 64.21

Onderzoek

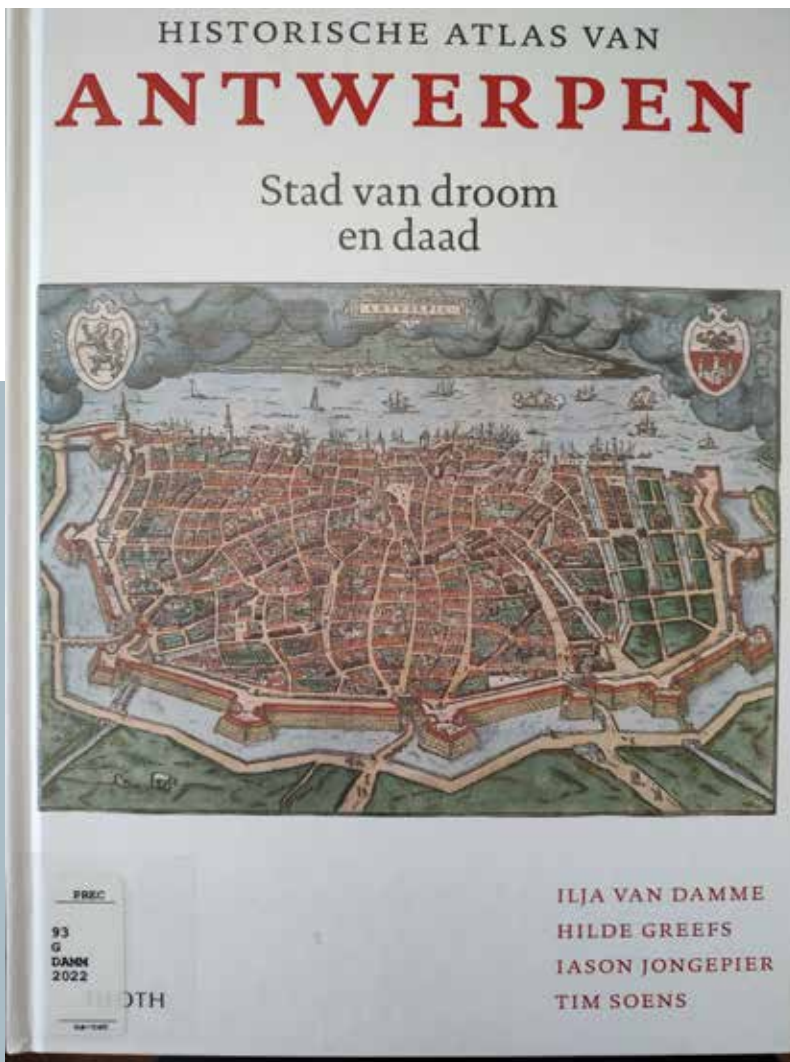
- BC en RG faciliteren en stimuleren wetenschappelijk onderzoek en onderwijs. We doen dat enerzijds door actief te netwerken met de onderzoekers en docenten aan de universiteit, anderzijds door te blijven inzetten op het beschrijven en metadateren van onze collecties in de catalogus. Sommige concrete projecten uit 2022 werden eerder in het jaarverslag al vermeld, zoals **Boekzaal** en de coördinatie/organisatie van het themanummer van **De Boekenwereld** (Op missie).
- De leeszalen van BC en RG worden bezocht door studenten en personeelsleden die de collecties nodig hebben voor eigen studie- of onderzoeksdoeleinden. Daarnaast zijn er docenten die de collecties inzetten in functie van bepaalde colleges. Ook stagiairs, vrijwilligers en jobstudenten behoren tot onze gebruikersgroepen.
- Docenten van de UAntwerpen geven af en toe college in de leeszaal van BC of RG, waarbij ze gebruik kunnen maken van beide collecties.

Fragment Anseÿs de Gascogne, een getuige van Middelfranse letterkunde. Dit fragment dateert uit het laatste kwart van de 13de eeuw en komt uit het noordoosten van het Franse taalgebied. BC bezit sinds enkele jaren meerdere manuscriptfragmenten die een boeiende bron van onderzoek vormen en ook worden ingezet in het onderwijs aan de universiteit. MAG-P 64.21

We zorgen er dan voor dat de benodigde objecten zich op één locatie bevinden. De colleges maakten deel uit van de opleidingen Taal- en letterkunde of Geschiedenis.

- Onderzoekers uit binnen- en buitenland doen aanvragen voor reproducties ofwel wil men reeds gedigitaliseerd materiaal publiceren. Bij BC waren er 15 aanvragen.
- BC en RG zijn drukbezochte stageplekken, jaarlijks melden verschillende studenten zich aan. Alle stagiairs draaien mee in onze dagelijkse werking, maar de grootste focus ligt op de ontwikkeling van hun stageproject.

Onderzoekers van het Centrum Voor Stadsgeschiedenis maakten een historische atlas van Antwerpen. BC leverde hiervoor scans van enkele prenten en kaarten aan.

Brent Lambrigt (KULeuven, masterstudent Kunstwetenschappen) liep stage in het najaar van 2022. Hij werkte mee aan de voorbereidingen van de tentoonstelling 'Barokke Influencers'. Hij hield zich bezig met de beeldredactie van afbeeldingen in de catalogus, die zal verschijnen in april 2023. Brent werd begeleid door prof. dr. Pierre Delsaerd, Esther Van Thielen en Erna Van Looveren.

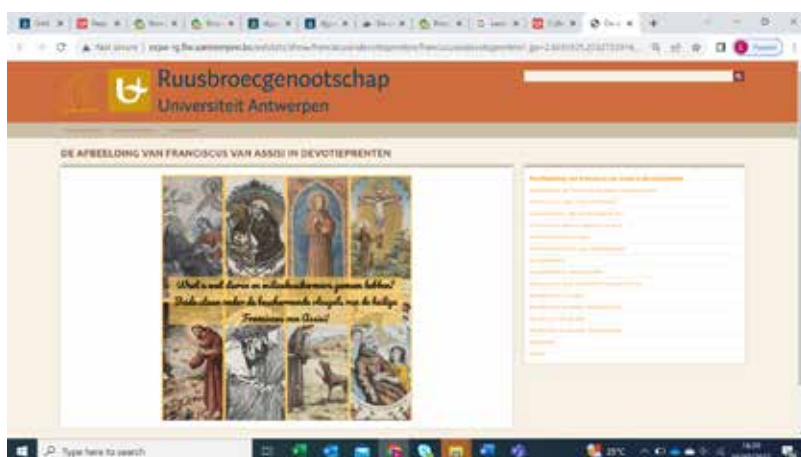
Joke De Wilde (Gent, Artevelde Hogeschool, opleiding Bibliotheekwetenschappen) rondde in het voorjaar van 2022 haar stagetraject af. Zij moest hoofdzakelijk praktische werkervaring opdoen in een erfgoedbibliotheek. Daarnaast leverde zij ook een mooi werkstuk af over geïllustreerde 17de-eeuwse Antwerpse drukken van jezuitenauteurs.

Rowena den Ridder (UAntwerpen, masterstudent Geschiedenis) liep in het voorjaar van 2022 stage bij RG. Zij maakte een webtentoonstelling over de dood in de Lage Landen, op basis van oude drukken en devotieprenten. De uitdaging daarbij was de inzet van de opensource software Omeka. Het eindresultaat is een verzorgde presentatie met mooi illustratiemateriaal en een vlotte toegankelijke tekst die gepubliceerd werd op de website van het RG. Zie link: <http://expo-rg.flw.uantwerpen.be/exhibits/show/dood/intro>

In 2022 werkte Joran Nijhuis (UAntwerpen, masterstudent Geschiedenis) aan Boekenpraat, een project waarbij hij verschillende onderzoekers benaderde met de vraag om korte publieksteksten te schrijven over bepaalde stukken uit de collectie. Hij verzamelde en verwerkte de informatie in een website die in 2023 zal worden gepubliceerd. Deze site biedt een gevarieerde kijk op de collecties en de werking van BC.

Ioana Enach (UAntwerpen, masterstudent Nederlandse Taal- en Letterkunde) liep in het voorjaar van 2022 stage bij RG. Ook zij maakte een virtuele tentoonstelling. Haar project ging over de beeldvorming van Franciscus van Assisi, op basis van devotieprenten uit het RG. Ook zij gebruikte de opensourcesoftware Omeka. Het eindresultaat is te zien op de website van het RG. Zie link: <http://expo-rg.flw.uantwerpen.be/exhibits/show/franciscusindevotieprenten/franciscusindevotieprenten>

Publiekswerking

- BC en RG zetten zich in om hun collecties bij het brede en/of gespecialiseerde publiek bekend te maken. Via sociale media houden we een grote, diverse en internationale groep van geïnteresseerden op de hoogte van onze werking en geven we via thematische invalshoeken uitleg over de collecties of de objecten die we beheren. Ook de websites van beide instellingen worden up to date gehouden. RG verstuurt ook nieuwsbrieven en andere aankondigingen om belangrijke activiteiten onder de aandacht te brengen. Nieuwsberichten over BC worden opgenomen in de overkoepelende nieuwsbrief van de Universiteitsbibliotheek.
- Beide bibliotheken ontvangen bezoekers in hun leeszalen. Bij BC gebeurt dit na afspraak, bij RG hoeft men geen afspraak te maken.
- BC en RG werkten actief mee aan de vernieuwde Collectiewijzer (VEB) en aan het GIVE-project van meemoo; langs deze weg hebben zij respectievelijk hun collecties en een specifieke deelcollectie via andere platformen toegankelijk gemaakt.
- Er werd meegewerkt aan tentoonstellingen in de universiteit zelf en in Antwerpen. Deze projecten werden elders in het verslag al uitgebreid belicht.

Erfgoed maakt school! Het Universiteitsarchief nam het voortouw. Samen met 24 studenten van de opleiding conservatie-restauratie werd een expo gemaakt die bezoekers liet kennismaken met het school(s) erfgoed aan onze universiteit. Een rijke selectie uit de erfgoed- en archiefcollecties van onze instelling kwam aan bod. Zowel RG als BC werkten mee; door expertise te delen én door collectiestukken ter beschikking te stellen voor de expo. Door dit project werd de blog 'Collectief geheugen' van de UAntwerpen aangevuld door studenten. Zij leren hoe je voor een breed publiek schrijft en de blog zelf heeft baat bij de extra input.

Prof. dr. Remco Sleiderink begeleidde een finalist van de Nederlandse Olympiade, een getalenteerde leerling uit het vijfde leerjaar. Samen met zijn leerkracht kwam deze leerling restanten van perkamenten handschriften bestuderen in de leeszalen van BC en RG.

BC beschikt over een zeer rijke fabelcollectie van wijlen Wim Gielen. Tijdens het internationale symposium 'Of foxes and fish' (september 2022) werden enkele stukken uit de collectie getoond. Prof. Sleiderink en onze medewerker Laurent Breeus-Loos geven toelichting. Rondleidingen zoals deze vormen een aangename manier om bezoekers van diverse landen en met een diverse achtergrond toe te leiden naar de bibliotheek. Vaak volgen er na afloop nog specifieke aanvragen voor persoonlijk onderzoek.

Medewerkers van BC bezoeken de expo 'Helden in harnas' in de Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience. BC leende het Alexanderfragment uit voor deze tentoonstelling.

De meest geliketete post op het account @heritage.uantwerpen was in het thema van #marbledmonday en kreeg 135 likes.

Bij de pensioenviering van de hoofdbibliothecaris Trudi Noordermeer vonden er verschillende rondleidingen plaats in de universiteitsbibliotheek, gevolgd door een symposium. We ontvingen drie opeenvolgende groepen in onze leeszaal om de werking van onze afdeling en het collectieprofiel van BC toe te lichten.

Het werk van de onderzoeksgroep en haar bibliotheek wordt via het Twitteraccount @RूसbroecInst regelmatig onder de aandacht gebracht.

Op verzoek van Gilke Gunst (UCSIA) maakte Esther Van Thielen reproductions van een 20-tal devotieprenten, vooral in verband met de jezuïetenorde. Op de achterkant van elk prentje wordt de afbeelding kort geduid. Deze reproductions werden ingezet bij een workshop die UCSIA organiseerde rond jezuïetenerfgoed (Oude Abdij van Drongen, 15 mei 2022).

In het najaar, van 5-9 september, organiseerde RG de summer school rond 'Jesuit Heritage'. De bibliotheek van RG speelt hierbij steeds een actieve rol en organiseerde een rondleiding over de eigen collecties. Vooral buitenlandse onderzoekers maken zo kennis met de bibliotheek.

Participatie

- BC en RG werken aan een denktraject rond participatie. In 2025 moet dit landen in een plan over het optimaliseren en integreren van participatieve acties, waar mogelijk om de interne werking mee te versterken; iets waar we de komende jaren op kleine schaal alvast mee willen experimenteren.
- Participatie in 2022 bestond hoofdzakelijk uit het betrekken van studenten bij Erfgoeddag (co-creatie); het opleiden en begeleiden van stagiaires die zo een eigen kijk vormen op de collecties en dit uitwerken in hun projecten; het inzetten van jobstudenten die ook steeds vanuit een eigen expertise deel uitmaken van onze werking en daarbij hun eigen accenten kunnen leggen.

Jobstudente Silan Dagdeviren nam een week lang de instagrampagina @heritage.uantwerpen over. Onze volgers leerden haar kennen en voor BC was het boeiend om te ontdekken welke accenten van het werk Silan in de verf zette.

Studenten conservatie-restauratie doken in de collecties voor Erfgoeddag. Ze leerden over hun onderzoek berichten op de blog van AE, op een publieksvriendelijke manier. Deze foto vormde één van de geselecteerde objecten, een momentopname van de professoren van de Rijkshandelshogeschool. Bron: Universiteitsarchief 12898.

Van 14-17 juni 2022 vond er aan de UAntwerpen een workshop van Short Title Catalogus Vlaanderen plaats. Meer dan 70 boeken uit de collectie van BC dienden als oefenmateriaal om een groep van ca. 15 collega's uit het culturele erfgoedveld te laten kennismaken met het regelwerk van STCV.

Tot slot

Een beeld van de situatie op 6 juli, brand in het Hof van Liere.

Omgaan met calamiteiten

Een bewogen zomer: brand op de Stadscampus

Op 6 juli 2022, een warme en winderige zomerdag, ontstond er tijdens dakwerken een brand in gebouw B; één van de vleugels van het Hof van Liere. Het vuur verspreidde zich razendsnel. De brandweer probeerde te voorkomen dat het vuur zich van boven naar beneden zou verspreiden én dat het zou overslaan naar de aanpalende gebouwen. Eén van de buurgebouwen is gebouw A, waar de bibliotheek met het archief en Bijzondere Collecties zich bevinden.

Gevarenczones vrijwaren

Collega's hebben prima werk geleverd door de verschillende gevarenczones in de bibliotheek – namelijk die plaatsen waar kostbare en unieke werken

worden bewaard – veilig te stellen. De brandweer kon het vuur ook onder controle krijgen, maar er kwam zeer veel bluswater aan te pas.

Kunstcollectie beredderen

Het vele bluswater, het te vochtige en te warme binnenklimaat én natuurlijk de hardnekkige roetdeeltjes die na zo'n brand in de lucht zweven vormden een problematische situatie voor de kunstwerken die deel uitmaken van de collectie Kunst op de Campus, verspreid in gangen en kantoren van de verschillende getroffen gebouwen.

Meteen na de brand vormde er zich een interdisciplinair team van collectiebeheerders en docenten

In een aparte ruimte werden alle veiliggestelde objecten verzameld en geïventariseerd. Hun schade werd geregistreerd en in een latere fase werden ze gereinigd.' © Iryn Bijker

van de opleiding Erfgoedstudies die een plan van aanpak opstelden. Drie zaken waren primordiaal: het veiligstellen van de collectie, de noodregistratie opstellen en een minimale oppervlaktereiniging doen om roetschade te voorkomen. Het Departement speelde een grote rol bij de beredding van de kunstcollectie, maar ondersteunde ook de faculteiten bij de beredding van bepaalde archieven en boekcollecties.

Kerncijfers

ORGANISATIE

	BC	RG
Aantal medewerkers (vast)	5	5
Aantal jobstudenten	6	-
Aantal stagiairs	1	4
Aantal vrijwilligers	1	2

FYSIEKE COLLECTIE

	BC	RG
Aantal unieke bezoekers	59	162
Totaal aantal bezoeken	183	-
Totaal aantal aanvragen	105	2018
Catalografie: aantal ingevoerde werken	282	-

BUDGET BC

Jaarbudget	33.000
Acquisitie van preciosa	10.229,56
Behoud & beheer	9.939,90
Jobstudenten	14.441,18
Onderhoud scanner	4.984,20

BUDGET RG

Jaarbudget	30.000
Acquisitie van preciosa	7.094
Tijdschriftabbonnementen	4.340,15
Monografieën	10.545,10
Vervolgwerken	4.929,10
Overdracht naar 2023	8.085,29

DIGITALE COLLECTIE

	BC	RG
Aantal gedigitaliseerde werken	57	278
Aantal nieuwe scans op digitaal platform	13.900	-
Aantal reproductie-aanvragen	15	16
Aantal raadplegingen op digitale platformen	7.252	4.140

PUBLIEKSWERKING

	BC	RG
Aantal rondleidingen	6	5
Aantal Instagramposts	54	-
Aantal volgers op Instagram*	1.162	-
Aantal expo's	3	6
Aantal bruiklenen voor expo's en andere activiteiten	12	19
Aantal volgers twitteraccount	664	825
Aantal twitterposts	-	230

*1000 op 12 maart 2022

Gonulap
vres

Ofa
mens

Boebis pa
lus

Contactgegevens

BC

dr. Maartje De Wilde
diensthoofd & conservator
maartje.dewilde@uantwerpen.be
+32 3 265 48 15

dr. Rik Van Daele
hoofdbibliothecaris
rik.vandaele@uantwerpen.be
+32 3 265 44 40

Departement Bibliotheek & Archief
Universiteit Antwerpen CST
Prinsstraat 13, B – 2000 Antwerpen

RG

Kara Verboven
bibliothecaris
kara.verboven@uantwerpen.be
+32 265 43 67

prof. dr. John Arblaster
directeur Rusbroecgenootschap
john.arblaster@uantwerpen.be
+32 3 265 57 81

Rusbroecgenootschap

Universiteit Antwerpen CST
Grote Kauwenberg 34, B – 2000 Antwerpen

Colofon

Redactie

Maartje De Wilde
Erna Van Looveren
Kara Verboven

Eindredactie

Maartje De Wilde

Vormgeving

Jolien Cuyvers

Bijlage – Aanwinsten 2022

Bijzondere Collecties - Aankopen

- Sextus Julius Frontinus, *Libri quatuor strategematicon* (Leiden, Samuel Luchtmans, 1731).
- Van de Wiele, maart 2022 – Kavel 1081.
Collectiefocus: Prijsband.

- Georgius de Benedicti, *De rebus gestis illustrissimi principis Guilielmi, comitis Nassovii &c., libri II. Item Epigrammata, Epitaphia* (Leiden, J. Paets, 1586).
- Arenberg Auctions, maart 2022 – Kavel 841. Zeer zeldzame editie van een Neolatijns gedicht ter ere van Willem van Oranje en de Opstand, geschreven door de Leidse student theologie Benedicti. Daarnaast ook andere gedichten. Collectiefocus: geschiedenis van de Nederlanden.

- J. de Roveroy, *Chronyke van Antwerpen [...] tot den jaere 1775* (Antwerpen, J. de Roveroy, ca. 1775).
- Arenberg Auctions, maart 2022 – Kavel 925.
Collectiefocus: Antwerpse drukken, geschiedenis van Antwerpen.
- Jacques Le Roy, *Castella et Praetoria Nobilium Brabantiae et coenobia celebriora ad vivum delineata* (Antwerpen, H. Thieullier, 1694).
- Arenberg Auctions, juni 2022 – Kavel 1074. Collectiefocus: geschiedenis van de Nederlanden. Boeiende neerslag van kastelen, huizen, kloosters en abdijen in de provincie Brabant, inclusief wapenschilden van de bewoners. Bevat ook kaarten van (o.a.) Brabant en Antwerpen.

- Pierre de Sainte Marie-Madeleine, *Traité d'horlogiographie, contenant plusieurs manières de construire sur toutes surfaces, toutes sortes de lignes horaires* (Parijs, François Langlois, 1645).
 - Arenberg Auctions, juni 2022 – Kavel 1161. Collectiefocus: wetenschapsgeschiedenis. Zeldzame tweede druk.
- Samuel Auguste André David Tissot, *L'onanisme. Dissertation sur les maladies produites par la masturbation* (Amsterdam, B. Vlam, 1771). 6de dr. Convoluut.
 - Arenberg Auctions, juni 2022 – Kavel 1175. Collectiefocus: wetenschapsgeschiedenis.
- *Compendium philosophiae in scholis Societatis Jesu tradi solitae* (Frankrijk of Zuidelijke Nederlanden, 17de-18de eeuw).
 - Arenberg Auctions, juni 2022 – Kavel 1199. Collectiefocus: jesuïtica. Verzameling filosofie cursussen, gedoceerd aan jezuïetencolleges en universiteiten.
- Olaus Magnus, *Historia de gentibus septentrionalibus* (Antwerpen, J. Bellerus, 1562).
 - Arenberg Auctions, juni 2022 – Kavel 1261. Collectiefocus: latere editie van een belangrijke en vroege kroniek van Scandinavië door de aartsbisschop en cartograaf Magnus. Bestaat in verschillende vertalingen.
- Prent. Paul-Jean Claeys, *Zicht op de Antwerpse haven*, 1869.
 - Arenberg Auctions, december 2022 – Kavel 294. Collectiefocus: Prentenkabinet.
- Prent. Eugène Van Mieghem, *Zicht op de Schelde*, 1902.
 - Arenberg Auctions, december 2022 – Kavel 378. Collectiefocus: Prentenkabinet.
- Matthäus Merian de oude, naar Wenceslaus Hollar, *Publication des Friedens zwischen Ihre K.M. von Hispanien, und der Vereinigte Niederlanden* (ca. 1650).
 - Arenberg Auctions, december 2022 – Kavel 1000. Collectiefocus: Prentenkabinet.
- Michael Helding, *Sacri canonis missae paraphrastica explicatio com declaratione ceremoniarum* (Antwerpen, J. Verwithagen voor J. Bellerus, 1559).
 - Arenberg Auctions, december 2022 – Kavel 1198. Collectiefocus: Antwerpse drukken.

- Joannes David, *Christeliicken waersegher, de principale stucken van t'Christen geloof en leven int cort begrijpende* (Antwerpen, J. Moretus, 1603).
 - Arenberg Auctions, december 2022 – Kavel 1289. Collectiefocus: Antwerpse drukken, Nederlandse letterkunde.
- Joseph van de H. Barbara, *Het geestelyck kaartspel met herten-troef, oft Het spel der liefde* (Antwerpen, Weduwe H. Thieullier & A.P. Colpyn, 1745-1751).
 - Arenberg Auctions, december 2022 – Kavel 1343. Collectiefocus: Antwerpse drukken, Nederlandse letterkunde.
- [Fragment van een niet nader geïdentificeerde ridderroman]. Plaats van productie niet gekend, 14de-eeuws. MAG-P 64.87
 - Christie's London, 22 december 2022.

Bijzondere Collecties - Schenkingen

- Register van de Brusselse compagnie 'Gedeons Vlies'. Handschrift. 18de eeuw.
 - Geschonken door Rector Herman Van Goethem aan de Universiteitsbibliotheek, afdeling Bijzondere Collecties, ter gelegenheid van het afscheid van ere-hoofdbibliothecaris Trudi Noordermeer.

- F.M.A. Cassiodorus, *Historiae ecclesiasticae quam tripartitam vocant libri XII, cuilibet historiae annum a Christo nato margini adjecimis*. Antwerpen: Johannes Steelsius, 1548. MAG-P 12.2732
- Drie bijzondere uitgaven van Franse wetboeken, geïllustreerd door Joseph Hémard: de code civil, code pénal en code général. MAG-MP-B 374, MAG-MP-B 375, MAG-MP-B 376
 - Geschonken door verzamelaar Farley P. Katz aan de Universiteitsbibliotheek, afdeling Bijzondere Collecties, ter gelegenheid van het afscheid van ere-hoofdbibliothecaris Trudi Noordermeer.

Bibliotheek van het Ruusbroecgenootschap - Aankopen

- Lot van 55 santjes van de bedevaartplaatsen: O.-L.-Vrouw van Kevelaar, Scherpenheuvel en Halle.
 - Van de Wiele, maart 2022 – Kavel 916.
- Dionysius Cartusianus, *Summae fidei orthodoxae ...tomus primus [...secundus]* (Antwerpen: Joannes Steelsius [Weduwe en erfgenamen] 1569).
 - Arenberg Auctions, maart 2022 – Kavel 817.
- Paul de Barry, *Het boekxken pyst'er wel op begrypende eenen middel om zalig te worden* (Antwerpen: Petrus Joannes Parys, [1765-1784]).

Bijgevoegd:

 - *Het leven van den h. Severus, bisschop van Ravenna, patroon der lyn en wolle-weevers* (Antwerpen: Joannes Petrus Parys, 1767).
 - *Een schoone historie van de twee gebroeders en vrome ridders Valentyn en Oursson den wilden man, zoónen van Alexander keyzer van Konstantinopelen, en neven van Pipinus koning van Vrankryk* (Antwerpen, Josephus Thys, [1816-1853]).
 - Arenberg Auctions, maart 2022 – Kavel 924.
- Vijftien achttiende- en negentiende-eeuwse Gentse drukken over devotie en religie.
 - Arenberg Auctions, maart 2022 – Kavel 963.
- Christianus Ischyrius, *Hortulus anime recens editus multo nimirum amenissimus: cum ecphrasi et enarratione septem psalmodum penitentialium*, (Antwerpen: Christoffel van Ruremund,[Weduwe],1533).
 - Van de Wiele, oktober 2022 – Kavel 641.
- Guilliam Ogier, *De seven hoofd-sonden, vermakelyck ende leersaem voor-gesteld* (Antwerpen: Leonardus Huysens, [Weduwe], 1715).

Bijgebonden:

 - [Barbara Ogier], *Don Ferdinand, oft: Spaenschen sterrekyker blyspel: verthoont op de saele der vereende consten geseyt S. Lucas gulde ende uyt-gewerckt door de lief-hebbers vanden Olyf-tack binnen Antwerpen den 21. october 1714* (Antwerpen: Joannes Paulus Robyns, 1714).
- Guilliam Ogier, *Belachelyck misverstant, ofte: Boere geck ... verthoont den 18. october 1680. op de kamer vanden Olyf-tack binnen Antwerpen* (Antwerpen: Joannes Huysens, [Weduwe], [1680-]).

Bijgevoegd:

 - Henricus de Papa, *Het leven, deughden ende mirakelen, vanden H. Petrus de Alcantara* (Antwerpen: Michiel Cnobbaert, 1669).
 - Franciscus Salesius, *De liefde Godts* (Antwerpen: Arnout van Brakel, 1651).
 - Van de Wiele, oktober 2022 – Kavel 664.
- Pierre de Cafmeyer, *Hooghweirdighe historie van het alder-heylichste sacrament van mirakel* (Brussel: Georges de Backer, 1720).
 - Arenberg Auctions, oktober 2022 – Kavel 732.
- Een zeventiende-eeuws Nederlands handschrift bestaande uit een collectie van 39 preken met o.a. *Het mergh wt de sermoonen der passie gepreekt voor geestelijcke van Baltazar vander Heijden*. Het handschrift

Bibliotheek van het Ruusbroecgenootschap - Schenkingen

bevat ook 30 gravures met taferelen uit het leven van Christus en diverse heiligen (Barbara, Franciscus Borgia, etc.) door o.a. Charles de Mallery en Maarten van den Enden.

Bijgevoegd:

- Een vroeg achttiende-eeuws Nederlands handschrift met een verzameling religieuze overwegingen bij Bijbelcitaten.
- Arenberg Auctions Oktober 2022 – Kavel 958.
- Dionysius Cartusianus, *De perfecto mundi contemptu opusculum* (Antwerpen: Arnout van Brakel, 1651).

Bijgevoegd:

- Innocentius III [Paus] *De contemptu mundi sive de miseria humanae conditionis* (Leuven: Hieronymus Welleus, 1574).
- Arenberg Auctions Oktober 2022 – Kavel 1047.
- Aegidius Gheeraerds, *Den Spieghel van Philothea, ende der godtvruchtighe zielen* (Antwerpen: J. Cnobbaert [Weduwe], 1646).
 - Arenberg Auctions, december 2022, Kavel 1237
- *Maria met kind Jezus op de arm*.
Kopergravure afgedrukt op perkament, ingekleurd, gesigneerd door P. Clouwet.
 - Arenberg Auctions, December 2022 – Kavel 796.
- *De vier deugden'* **Kopergravure**, van Johan en Raphael Sadeler, circa 1600.

- Guido De Baere schonk de tweede editie van *Die grote evangelische Peerle*. Antwerpen, Henrick Peetersen van Middelburch, 1539.
- Marcel Gilis schonk een Keulse achttiende-eeuwse uitgave van de *Navolging van Christus* van Thomas a Kempis.
- Via het bisdom Antwerpen ontvingen we een lijst met devotieeel drukwerk afkomstig van het Antwerps klooster van de Zwartzusters. Wij selecteerden hieruit elf achttiende-eeuwse drukken en één convoluut. Het gaat vooral om edities en delen van meerdelige prekenbundels die in de collectie ontbraken.
- Eveneens uit het klooster van de Zwartzusters van Antwerpen ontvingen we een kleine collectie vroeg twintigste-eeuwse devotieele objecten (broederschapsboekjes, een lengtemaat van Christus, devotieprentjes, gebedsblaadjes, een reliek).
- Wij ontvingen eveneens een mooie brief van mevr. Maria De Smoldere met in bijlage een lijst van oude drukjes, gebedsblaadjes en devotieprentjes die zij ons wilde schenken. Wij selecteerden vooral het efemeer drukwerk dat vaak betrekking had op plaatsgebonden devoties.
- Van de heer Carlo Evers ontvingen we zeven mooie koperplaatjes gesigneerd door de Antwerpse graveur Theodoor van Merlen. Van vier van deze koperplaten zijn er ook afdrukken aanwezig in de collectie zinnebeelden.

- Marcus de Schepper schonk ons vier devotieprenten, twee ter aanvulling van de collectie plaatsgebonden devotie, één ter aanvulling van de collectie mariale devotie en een achttiende-eeuwse prent van H. Petrus.
- Via Guido De Baere ontvingen we een afbeelding van Ruusbroec, een 'naaldkunstwerk' van de hand van Christine Verbrugghe (1875-1953), een bekende naaldkunstnares en de vrouw van de dichter Pieter van der Meer de Walcheren. Hun dochter Christine is moniale geweest in de abdij van de Onze-Lieve-Vrouweabdij van Oosterhout) waar het kunstwerk bewaard werd. Zr. Simone van de Brink uit Oosterhout, schonk het aan Guido De Baere.
- Door bemiddeling van Tine Van Osselaer werd er een langdurige bruikleenovereenkomst afgesloten met Werkgroep Zuster Rumolda voor de volgende voorwerpen. 1) de Archieven m.b.t. Zuster Rumolda, 2) Objecten en devotionalia van en m.b.t. Zuster Rumolda en 3) Archieven en publicaties van de Werkgroep Zuster Rumolda.
- Het archief van het Ruusbroecgenootschap werd aangevuld met 35 zwart-wit foto's m.b.t. de tentoonstelling over Jan van Ruusbroec bij diens zesde eeuwfeest in de KB Brussel in 1981, ons geschonken door de vroegere bibliothecaris Frans Hendrickx die voor deze tentoonstelling advies had uitgebracht.

TEMPE.

